

TURVALLINEN KOULUPÄIVÄ -yhteinen asia

Tietoa vanhemmille

MLL
MÄNNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO
Omni leveyty arjesta.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto

OPETUSHALLITUS

Rakennetaan yhdessä turvallinen koulupäivä

Turvallinen koulupäivä -opas on tarkoitettu vanhemmille. Sen tavoitteena on antaa tietoa turvallisuuden edistämisestä koulussa, tukea kodin ja koulun yhteistyötä sekä rohkaista vanhempia tutustumaan ja osallistumaan turvallisen koulupäivän rakentamiseen. On tärkeää, että turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä käsitellään yhdessä lasten ja nuorten kanssa sekä kodeissa että osana koulun opetusta.

Oppaassa kuvataan kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyyn liittyvää ohjeistusta koululaeissa ja opetussuunnitelman perusteissa. Siinä kerrotaan myös Kansallisesta väkivaltaohjelmasta, rikoksentorjuntaohjelmasta ja liikenneturvallisuudesta. Opas toimitetaan koulujen kautta perusopetuksessa olevien oppilaiden vanhemmille lukuvuoden alussa.

Turvallinen koulupäivä -opas on osa Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Opetushallituksen ja sisäasiainministeriön poliisiosaston vuosittain toteutettavaa Koulurauha-ohjelmaa. Koulurauha-ohjelma tarkoittaa koko lukuvuoden kestävä koulun yhteisöllisyyden rakentamista. Se alkaa Koulurauhan julistuksella lukuvuoden alkaessa elokuussa. Viime vuosina koulukohtaisia ja alueellisia tapahtumia on järjestetty useita eri puolella Suomea.

Koulurauhan julistus sai alkunsa tukioppilastoiminnasta 1990-luvun alussa Turussa ja sen sanoma pohjaa satoja vuosia vanhaan Joulurauhan julistukseen. Tukioppilaat laativat ja lukevat Koulurauhan julistuksen. Sen lisäksi koulujen käyttöön laaditaan materiaalia ja kannustetaan kouluja käsittelemään Koulurauha-teemoja koko lukuvuoden ajan. Helsinkiläisen Meilahden yläasteen tukioppilaiden laatimaan Koulurauha 2005–2006 -julistukseen ja koulukiusaamisen ehkäisyä käsittelevään ohjelmaan voi tutustua lähemmin osoitteessa: www.mll.fi/koulurauha

- Rakennetaan yhdessä turvallinen koulupäivä 2
- Tasavallan presidentin tervehdys 3
- Tavoitteena turvallisempi Suomi 4
- Turvallisuuden edistäminen koulussa 5
- Koulumatka ja koulupiha 6
- Mitä koulukiusaaminen on? 7
- Älä sulje silmiäsi kiusaamiselta 8
- Kuinka toimia jos kiusaamista ilmenee? 9
- Turvallinen koulupäivä – yhteinen asia 10

Eeva Kuuskoski
pääsihteeri
Mannerheimin
Lastensuojeluliitto

Kirsi Lindroos
pääjohtaja
Opetushallitus

Markku Salminen
poliisiylijohtaja
Sisäasiainministeriön
poliisiosasto

Tasavallan presidentin tervehdys

Hyvä koululaisen kotiväki

Lapsenne turvallinen koulupäivä on kaikkien yhteinen asia. Perhe on lapsen hyvinvoinnin perusta. Myös valtionhallinto, kansalaisjärjestöt ja koulu ha-
luavat antaa oman panoksensa arjen turvallisuuden edistämiseksi. Ennalta ehkäisevällä toiminnalla ja yhteisvastuulla voimme taata koululaiselle ja hänen lähipiirilleen turvallisen koulupäivän.

Turvallinen koulupäivä on jokaisen oppilaan oikeus. Siinä yhdistyvät yhteisöllisyyden tunne ja fyysinen turvallisuus. Ystävällinen ilmapiiri, koulurakennuksen ja pihan turvallisuus, koulukiusaamisen ehkäiseminen ja turvallinen koulumatka ovat avaimia turvalliseen koulupäivään.

Vastuullinen vanhemmuus on haaste, mutta myös palkitseva mahdollisuus. Yhdessä lapsen ja opettajien kanssa keskustellen saatte tietoa koulun käytännöistä ja voitte itse vahvistaa koulu yhteisön turvallisuutta. Osallistumalla lapsenne koulutyöhön ja koulun yhteiseen toimintaan poistuvat myös turhat huolet ja epäluulot.

Toivotan parhainta menestystä lapsenne koulutielle ja turvallista koulupäivää.

Tarja Halonen

Tarja Halonen
Tasavallan presidentti

Tavoitteena turvallisempi Suomi

Väkivallan vähentäminen on kansallisesti merkittävä tavoite. Myös nykyisen hallituksen ohjelmassa tämä on otettu huomioon. Viime syksynä valmistui sisäisen turvallisuuden ohjelma. Sen yhtenä erityistavoitteena on rikoksien, häiriöiden ja onnettomuuksien vähentäminen tehostamalla ennalta ehkäisevää työtä.

Rikoksentorjuntaneuvostossa on valmisteltu laaja väkivallan ehkäisyohjelma, jonka toteuttaminen on eri tahojen vastuulla. Lapsia ja nuoria koskevia tärkeitä tavoitteita ovat muun muassa:

- Kouluissa tuetaan ja vahvistetaan lasten ja nuorten sosioemotionaalista kehitystä: ihmissuhde-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, selviytymistä ristiriitatilanteissa sekä kykyä olla vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa. Lisäksi toteutetaan laadukasta oikeuskasvatusta.
- Kehitetään kodin ja koulun yhteistyötä ja edistetään erityisesti vanhempien keskinäistä verkottumista oppilaiden sosiaalisen kehityksen tukemiseksi ja väkivaltaongelmien ehkäisemiseksi.
- Kiusaamisen tai väkivallan ehkäisemiseksi tuetaan yhteisöllisyyttä.
- Kannustetaan oppilaita osallistumaan iän ja edellytystensä mukaan oman opiskeluympäristönsä turvallisuuden ja terveyden edistämiseen.
- Tarjotaan nykyistä enemmän tietoa koulukiusaamisesta ja toimenpiteistä sen vähentämiseksi.

- Järjestetään iltapäivätoimintaa ja harrastusmahdollisuuksia 3. luokasta eteenpäin. Lasten ja varhaisnuorten vapaa-ajan käyttöön tarjotaan mahdollisuuksien mukaan koulun tiloja.
- Korostetaan päihteettömyyttä kaikessa nuorille järjestetyssä vapaa-ajan ja muussa toiminnassa.

Ohjelman tavoitteita ja toimenpidesuosituksia on mahdollista viedä eteenpäin kodin, koulun ja viranomaisten avoimella yhteistyöllä. Näin kaikki lasten turvalliseen koulupäivään vaikuttavat tahot ovat mukana ohjelman käytännön toteuttamisessa.

- Olkaa yhteydessä toisiin vanhempiin ja keskustelkaa heidän kanssaan lastenne turvallisuudesta koulussa.
- Rohkaissaa lapsianne ottamaan osaa oman koulun turvallisuuteen liittyviin asioihin.

Turvallisuuden edistäminen koulussa

Turvallisuuden edistäminen koulussa on ensisijaisesti kasvatuksellista toimintaa. Lähtökohtana on yhteinen huolenpito lapsesta ja nuoresta, oikeudenmukaisuus, kaikkien osapuolien tasavertainen kuuleminen ja osallistumismahdollisuuksien tukeminen.

Koululakien tavoitteena on edistää hyvää oppimista sekä oppilaiden hyvinvointia ja turvallisuutta. Laissa korostetaan kotien ja eri hallintokuntien yhteistyön ja tuki-verkkojen tärkeyttä. Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteena on tukea kasvua ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

Oppilaiden ja koulun henkilöstön turvallisuuteen liittyvät yleiset oikeudet ja velvoitteet sisältyvät kaikkia kansalaisia koskevaan yleiseen lainsäädäntöön. Myös koululait ja opetusta ohjaavat opetussuunnitelman perusteet säätävät ja määräävät koulu yhteisöä edistämään turvallisuutta. Opetushallituksen laatimissa opetussuunnitelman perusteissa päätetään kansallisella tasolla opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Paikallinen, opetusta ohjaava opetussuunnitelma laaditaan näiden mukaan.

Perusopetuslain mukaan

- Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön.
- Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.
- Opetuksessa koulu toimii yhteistyössä kotien kanssa.
- Oppilaalla on oikeus oppilashuoltoon.
- Koulu seuraa oppilaan luvattomia poissaoloja ja ilmoittaa niistä vanhemmille.

- Vanhemmat huolehtivat siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa.
- Oppilas suorittaa tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyy asiallisesti.
- Koululla on järjestyssäännöt, jotka edistävät koulun sisäistä järjestystä, opiskelun sujumista sekä koulu-yhteisön turvallisuutta että viihtyisyyttä.

Koulun opetussuunnitelmassa sovitaan mm. näistä:

- Lapsen koulun ja kodin yhteistyön periaatteet.
- Koulun toimintatavat terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi, oppilashuollon yhteistyötä koskevat pelisäännöt sekä toimintatavat erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa. Koululta edellytetään muun muassa suunnitelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseen.
- Aihekokonaisuuksien ja oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Aihekokonaisuudet ovat kasvatusta ja opetusta eheyttäviä teemoja, joita opetetaan kaikkien oppiaineiden yhteydessä, koulun yhteisissä tapahtumissa ja jotka näkyvät koko koulun toimintakulttuurissa. Aihekokonaisuuksia ovat esimerkiksi ihmisenä kasvaminen, turvallisuus ja liikenne sekä vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta.

- On hyvä tutustua lapsenne koulun opetusta ohjaavaan opetussuunnitelmaan.
- Käykää yhdessä läpi lapsenne koulun järjestyssäännöt.

Koulumatka ja koulupiha

Lapsen koulumatkan turvallisuuteen vaikuttavat koulun sijainti, kouluun kulkemisen tavat ja lapsen ikä – millaisia liikenteessä tarvittavia taitoja häneltä on lupa odottaa.

Kulkeeko lapsenne kouluun jalkaisin, pyörällä, hiihtäen, potkukelkalla, mopolla, julkisilla liikennevälineillä, teidän kyydissänne vai koulukuljetuksilla? Kulkutavan mukaan koulumatkan turvallisuutta arvioidaan eri näkökulmista. Suojatiet, liikennevalot, kevyen liikenteen väylät, puut ja pensaas, valaistus, nopeusrajoitukset, yli- ja alikulut, pysäkkien sijainnit, talvikunnossapito ja monet muut asiat vaikuttavat koulumatkan turvallisuuteen.

Kun lapsenne on pieni koululainen, käytte varmasti koulumatkan hänen kanssaan läpi monta kertaa. Myös vanhemmat lapset tarvitsevat aikuisen neuvoja ja tukea koulumatkalleen. Esimerkiksi tuttu koulumatka uudella kulkuvälineellä, kuten polkupyörällä, on aina hyvä käydä yhdessä läpi.

Koulupihalla lapsi viettää vapaa-aikaa oppituntien välissä ja ennen koulun alkua. Parhaimmillaan koulupiha on oppilaille viihtyisä, monipuolinen ja turvallinen oppimis- ja virkistätymispaikka. Koulupihan suunnittelussa on otettava huomioon vuodenaikojen vaihtelu, erityisesti pitkä talvikausi.

Kun lapsenne ja muut oppilaat saavat itse vaikuttaa pihan suunnitteluun, piha on heidän näköisensä. Itse suunnitellulla pihalla ei kiusata tai sotketa paikkoja yhtä helposti. Vaikuttakaa

vanhempana siihen, että lapsenne koulu ottaa oppilaat mukaan kehittämään koulupihaa.

Viihtyisyyden lisäksi pihan täytyy olla turvallinen. Esimerkiksi ajoneuvo- ja huoltoliikenne on ohjattava niin, ettei se kulje oppilaiden käyttämän alueen kautta. Myös lapsiaan autolla kouluun kuljettavien vanhempien on oltava erityisen varovaisia koulun lähistöllä. Opettajan tehtävänä on valvoa koulupihan turvallisuutta, esimerkiksi varmistaa, että oppilaat viettävät ajan sovitulla alueella tai että pelit ja leikit pysyvät turvallisina eikä ketään kiusata.

-
- Kun keskustellette lapsenne kanssa koulupäivän kulusta, voitte välillä kysyä myös välitunneista, koulupihalla ja koulumatkalla vietetystä ajasta.
 - Jos huomaatte turvallisuusriskejä, ottakaa asia puheeksi lapsenne ja opettajien kanssa.
 - Tekemällä yhteistyötä opettajien ja muiden vanhempien kanssa voitte vaikuttaa koulumatkan ja koulupihan turvallisuuteen.
 - Opetushallitus järjestää kaikilla kouluasteilla liikenneturvallisuusviikon 12.-16.9.2005 yhteistyössä liikennekasvatuksen tukiverkoston kanssa.

Mitä koulukiusaaminen on?

Koulukiusaaminen on henkistä tai ruumiillista, lapsen tai lapsiryhmän yhteen lapseen kohdistamaa väkivaltaa. Se ei ole hetkellistä kahden suunnilleen tasavahvan lapsen välistä vitsailua, nahistelua tai hännäämistä, jonka jälkeen jatketaan yhdessä leikkiä, pyydetään anteeksikin. Koulukiusaaminen on epätasavertaista ja pitkäkestoista. Kiusaajalla on enemmän valtaa, sillä hän on jollain tavoin uhriaan vahvempi, esimerkiksi vanhempi, isompi-kokoinen tai persoonaltaan räväkämpi. Kiusattu lapsi voi kokea pelottelua, uhkailua, syrjimistä tai häntä voidaan satuttaa fyysisesti, esimerkiksi nipistellä ja tönä. Kiusaaminen on ryhmäilmiö, johon ”pääkiusaajan” lisäksi osallistuvat toiset lapset suoraan ja toiset epäsuoraan kiusaamisen salliin.

KIUSATTU

KIUSAAJA

VAHVISTAJA

APURI

ULKOPUOLINEN

PUOLUSTAJA

Kiusaaminen

Ruumiillinen väkivalta, toisen terveyden vahingoittaminen esimerkiksi jatkuvalla kiusaamisella ja henkisellä väkivallalla täyttää rikoslain pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön, josta voi seurata rangaistus. Alle 15-vuotiaaseen kohdistunut lieväkin pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos.

Kunnianloukkaus

Yleinen kielenkäyttö saattaa joskus olla hyvinkin värikästä, mutta aina kannattaa pitää mielessä, ettei kaikki suinkaan ole sallittua. Perättömien tietojen levittäminen tai toista häpäisevien asioiden kertominen voi olla rangaistavaa, jos teot täyttävät rikoslain kunnianloukkauksen tunnusmerkit. Toisen oppilaan tai opettajan kunnianloukkaukseen voi syyllistyä esittämällä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että se vahingoittaa tai aiheuttaa kärsimystä loukatulle. Kunnianloukkaus voi olla myös toiseen kohdistuvaa halveksuntaa. Kunnianloukkaus on lain mukaan rangaistava teko.

Älä sulje silmiäsi kiusaamiselta

- Keskustelkaa kiusaamisesta lapsenne kanssa, vaikka asia ei koskettaisikaan teidän perhetänne juuri nyt.
- Kysykää, miten lapsi on toiminut tai kuvittelisi toimivansa tilanteessa, jossa hän huomaa jonkun joutuvan toisten kiusaamaksi. Meneekö hän mukaan ja alkaa ilkkua vai vetäytyykö pois, etteivät kiusaajat ottaisi häntäkin silmätikukseen? Todetkaa, että on rohkea teko, jos uskaltaa asettua puolustamaan tyttöä tai poikaa, joka on joutunut toisten syrjimäksi. Se on paljon vaikeampaa kuin mukana ilkkuminen.
- Kertokaa lapsellenne, että kiusaaminen on aina väärin.
- Tukekaa lapsenne ja hänen koulukavereidensa ystävyyssuhteita. Kutsukaa yhdessä kavereita kotiin.
- Eläytykää pohtimaan miten pahalta, yksinäiseltä ja surulliselta kiusatusta tuntuu. Tämä kehittää lapsen empatiakykyä.
- Osallistukaa luokan järjestämiin tilaisuuksiin ja tutustukaa vanhempiin. Vanhempien keskinäinen yhteistyö ehkäisee kiusaamista.
- Sanokaa, että kiusaamisesta pitää kertoa jollekin aikuiselle, esimerkiksi opettajalle tai vanhemmalle.

Koulussa kiusaamista ehkäistään luomalla selkeät toimintamallit kiusaamisen ehkäisyyn ja tilanteisiin puuttumiseen. Koulussa voidaan saada aikaan ”ketään ei kiusata koskaan” -henki, jos koko koulun henkilökunta sitoutuu asiaan. Vastuu hengen luomisesta lähtee aikuisista, jotka suhtautuvat niin vakavasti asiaan, että he keskustelevat lasten kanssa kiusaamisesta, sopivat yhteiset pelisäännöt, miten toimitaan, jos joku kiusaa ja puuttuvat jokaiseen kiusaamistapaukseen.

Vanhemmat tai vanhempainyhdistykset voivat olla aktiivisia kiusaamisen vastaisessa työssä. Ne voivat osallistua koulun kiusaamisen vastaisen kam-

panjan suunnitteluun ja toteuttamiseen tai kiusaamisen vastaisen toimintamallin kehittämiseen.

Havainnoikaa herkästi lapsenne mielialaa. Yksinäisyys ja kiusaamisesta johtuva paha mieli voivat viedä lapsenne hymyn ja tehdä hänestä alakuloisen. Kiusattu lapsi kokee usein, että kiusaamisen syy on hänessä itsessään ja rakentaa häpeissään hiljaisuuden muurin ympärilleen. Erilaiset epämääräiset säryt ja kivut voivat lisääntyä. Lapsen voi olla vaikeaa mennä nukkumaan ja uni voi muuttua levottomaksi. Koulumatka voi pidentyä, kun lapsi yrittää löytää turvallisia reittejä.

Kuinka toimia, jos kiusaamista ilmenee?

Jos huomaatte lapsenne olemuksessa jotain poikkeavaa, kysykää asiasta. Älkää tuomitko, vaan pyrkikää kuuntelemaan: ”Sinusta taitaa tuntua tosi pahalta.” Kannustakaa lasta kertomaan kokemuksistaan. Häntä voi nolottaa. Lapsi voi kokea, että hänessä on jotain vikaa tai hän pelkää olevansa pettymys äidilleen tai isälleen. Voi myös olla, että lapsi ei tahdo huolestuttaa vanhempaansa, joka ei ehkä kestäisi kuulla hänen ikävistä kokemuksistaan ja pahasta mielestään.

Jos lapsi kertoo toisten kiusanneen häntä, suhtautukaa asiaan vakavasti. Rauhoittukaa kuuntelemaan ja ottakaa lapsi lähelle. Älkää hermostuko kuulemastanne – ainakaan lapsen nähden. Mitä on tapahtunut? Ketkä osallistuvat kiusaamiseen? Mitä he sanoivat tai tekivät? Miltä sinusta tuntui? Autoiko kukaan? Saiko opettaja tietää asiasta? Kertokaa sitten, että kiusaaminen saa nyt loppua ja että autatte lasta. Ottakaa yhteyttä opettajaan ja kysykää, miten tilanne näkyy luokassa. Kouluissa on toimintamallit, joilla kiusaamiseen puututaan. Kysykää, millaisia ne ovat.

Vanhempana voi olla vaikeaa käsitellä omaan lapseen kohdistuvia ikäviä asioita. Huoli ja paha mieli saavat helposti etsimään syyllisiä. Tilanteessa tarvitaan vanhemman ja koulun henkilökunnan vahvaa yhteistyötä. Vanhemman tärkein tehtävä on rakastaa ja kannustaa lastaan varauksettomasti. Koulun velvollisuus on puuttua kiusaamiseen luokassa tai ryhmissä.

Koulusta saatetaan ottaa yhteyttä myös silloin, jos lapsi on käyttäytynyt ikävästi, kiusannut toista lasta. Rauhoittakaa silloin mielenne. Yrittäkää olla reagoimat-

ta liian voimakkaasti syyttämällä tai puolustamalla lastanne, itseänne tai koulua. Keskustelkaa asiasta opettajan ja lapsenne kanssa, kuunnelkaa mitä on tapahtunut ja yrittäkää ymmärtää tilannetta. Asiaan on puututtava, mutta lasta ei pidä tuomita liian ankarasti eikä hylätä. Hän tarvitsee tukea sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Apua voi saada opettajan lisäksi koulun kuraattorilta, psykologilta ja terveydenhoitajalta.

Kaikkien velvollisuus on puuttua kiusaamiseen. Joskus ikäviin asioihin puuttuminen voi tuntua aikuisista niin vaikealta tehtävältä, että he torjuvat tilanteen mielestään. Vanhempia ja koulun aikuisia tarvitaan katkaisemaan kiusaaminen, nostamaan ongelma esiin ja opettamaan lapset ottamaan vastuu käyttäytymisestään. Aikuisia tarvitaan seuraamaan, että kiusaaminen loppuu.

- Kuunnelkaa lastanne ja kannustakaa häntä kertomaan teille kiusaamisesta.
- Olkaa yhteydessä opettajaan ja muihin lapsenne koulun aikuisiin ja selvittäkää koulun toimintamalli kiusaamistilanteessa.

Turvallinen koulupäivä – yhteinen asia

Paikkakunnat ja koulut ovat erilaisia. Siksi myös turvallisuusriskit vaihtelevat paikkakunnittain ja kouluittain. Jokaisella koululla on kuitenkin oma toimintatapansa lasten turvallisuuden edistämiseksi koulupäivän aikana. Tekemällä yhteistyötä opettajien ja muiden vanhempien kanssa pystytte vaikuttamaan lapsenne turvallisuuteen. Ottakaa herkästi yhteyttä kouluun, jos huomaatte turvallisuusriskejä tai koulukiusaamista. Tälle sivulle voitte kirjoittaa muistiin tärkeitä yhteystietoja ja lapsenne turvallisuuteen vaikuttavia asioita. Kysykää tarkemmin opettajalta.

Lapsenne koulun tärkeät yhteystiedot:

Lapsenne koulu toimii turvallisuuden edistämiseksi:

Paikkakunnallanne on monia toimijoita, jotka tekevät työtä taatakseen lapsille turvalliset olot. Muun muassa lähipoliisi, kunnan nuorisotyöntekijät ja koulun vanhempainyhdistys ovat tahoja, joihin voi ottaa yhteyttä turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Kirjatkaa tähän alueenne toimijoita.

A series of horizontal dashed lines provided for writing the names of local actors.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
www.mll.fi

Opetushallitus
www.oph.fi

Sisäasiainministeriön poliisiosasto
www.poliisi.fi